

LITTERATUR

UPPLANDS NATION 300 ÅR

Minnesskrift vid Upplands nations 300-årsjubileum 1942. Utgiven av nationen och dess landsmannaförening. Upplands nations årsskrift V, 1942.

Upplands nation och dess landsmannaförening utgav till 1 maj 1942, för att hufgästa minnet av de trehundra år som förflutit sedan nationen kom till, en vacker minnesskrift, vars innehåll även för andra upplänningar än dem, som i egenskap av förutvarande eller nuvarande landsmän tillhört nationen, bör kunna ge åtskilligt av intresse och som gör boken förtjänt av ett omnämmande i denna årsbok bland nyutkommen litteratur om Uppland.

Boken inledes av en artikel om Fädernestaden och fädernebygden av president Birger Ekeberg med en hyllning av friheten under lag, rättsarvet från fäderna, som utgör det svenska samhällets grundval och är ett av de främsta bland de dyrbara kulturvärden, vi sammanfatta i ordet fädernesland. De uppländska studenterna före Uppsala universitets tillkomst skildras av Nils Sundquist. En rad av medeltidens framträdande män av uppländskt påbrå skymta förbi i hans redogörelse, och likaså få vi några glimtar av svenskt studentliv vid främmande universitet, särskilt vid det av Andreas And år 1291 stiftade studenthemmet i Paris för uppländska studenter, Collegium Upsalense, som tydligen spelat en viss roll också för byggandet av Uppsala domkyrka. Också det medeltida universitetet i Uppsala på Kvarnholmen beröres i denna uppsats. Birger Lundberg ger en grundlig och med utdrag ur källorna späckad översikt över de uppländska studentnationerna före år 1663, då studentsammanslutningarna först blevo lagligt erkända av de akademiska fäderna, och Gunnar Ekholm berättar om hur de tre gamla uppländska nationernas kassakistor återfunnits och återförvärvats av nationen. Utom kurators- och inspektorslängder, några upplysningar om nationshusets historia och några inspektorsporträtt m. m., innehåller den vidare en översikt över nationens insats i den uppländska hembygdsrörelsen av Nils Ålenius och några minnen från studenttiden av Eva Andén samt en dikt »Studentkarolin» av Olle Thunman. Boken avslutas med det minnestal »Upplands nation genom tiderna», som nationens inspektor, prof. Axel Brusewitz, höll vid högtidslandskapet och som skildrar både mörka och

ljusa sidor i nationens liv under de gångna tre århundradena. Det slutar — liksom inledningsartikeln — med maningen ur det förgångnas minnen att värna vårt rätts- och frihetsarv och att föra det oavkortat vidare.

M. E.

EN ÅRSBOK OM SIGTUNA

Situne Dei, Sigtuna fornheims årsbok, 1942. Under redaktion av Holger Arbman, Wilhelm Holmqvist och Lennart Aspegren. Pris i bokhandeln 5 kr.

Sedan Sigtuna Fornhem skapades av Olof Palme på 1910-talet har dess samlingar av fynd avsevärt ökat. Det lilla Sigtunamuseet torde omsluta en föremålssamling av tidig medeltida art, vartill knappast något annat svenskt museum, möjligen Kulturen i Lund undantaget, torde kunna uppvisa motstycke. Skall 1000- och 1100-talens svenska kulturhistoria skrivas, måste man i mångt och mycket basera sina studier just på Sigtunasamlingarna.

Att Sigtuna blivit denna rikt flödande källa av kulturföremål av så tidig typ beror på stadens betydande historiska ställning under vårt första kristna århundrade. Sigtuna tog arv av det av ännu icke klarlagd orsak gruslagda Birka som rikets ledande handelsstad och det befanns lämpligt att hit förlägga det nordligaste stiftets — det nuvarande ärkestiftets — första kristna mission. I Sigtuna samlades handelns och kyrkans män. Fästningsartade kyrkor växte upp som operationsbasis för missionärerna, gillen bildades och handelsfaktorer grundades. Hantverksverkstäder arbetade febrilt. Staden sjöd av arbetslust. Allt lovade stadens snabba tillväxt och utveckling. Men snart inträdde stagnationen. När hedendomen besegrats, flyttade biskopen till Uppsala och handelscentrumet drog sig av geografiska och andra skäl snart till det redan vid 1200-talets mitt grundade Stockholm. För Sigtunas historia innebar detta det svåraste slag, men för våra dagars kulturhistoria innebar det ett ej oväsentligt värde. Ty tack vare miljöns bevarade ålderdomliga skick och markens orördhet är det nu möjligt att göra rika studier och påträffa märkliga fynd.

För Sigtuna Fornheims ledning har det blivit angeläget att bekantgöra Sigtunas historia och de rika Sigtunasamlingarna för en bredare allmänhet. För ett dylikt syfte har fornhemmet startat en årsbok, som givits namnet SITUNE DEI (d. v. s. Guds Sigtuna), ett fyndigt namn, som man fått uppslaget till från Olof Skötkonungs

mynt, präglade i staden på 1000-talet, och där Sigtunas namn i den ovannämnda formen förekommer. Den första årsboken, 1942 års, lovar gott för framtiden. Ej mindre än åtta författare bidra med rikt illustrerade uppsatser. Årsboksredaktören, antikvarie Holger Arbman, skisserar Sigtunaforskningens arbetsprogram, ställer sig delvis kritisk till tidigare Sigtunaforskarens resultat, och framhåller det nödvändiga i att undersökningsfronten vidgas. Amanuens Erik B. Lundberg redogör för undersökningen på den Palmeska tomten vid torget i samband med att nya sparbankshuset byggdes härom-året, docent Wilh. Holmqvist skildrar En gammal hälsokur och dess instrument, doktor Agnes Geijer, vår skickliga textilexpert, skriver om Mariakyrkans gamla textilier och fil. lic. Rune Norberg, som nu är sysselsatt med inventering av de uppländska kyrkornas inventarier, om samma kyrkas medeltida skulpturer. Härads hövding Lenart Aspegren meddelar »Några krav på prästtjänsten av Sigtunabornas fiske». I en avslutande avdelning mindre uppsatser skriva bl. a. fil. dr Toni Schmid om En påvebulla i Sigtuna, Wilh. Holmqvist om Ett gravfält från 1000-talets Sigtuna och Holger Arbman bl. a. om Fingerringar av glas.

Det är att hoppas att SITUNE DEI skall få stor spridning. Särskilt borde den kunna fånga dem, som under sina läro- och skolår i det nu på nytt blomstrande Sigtuna lärt känna och älska den gamla Mälarstaden.

N. S.